

نقد دوم

نقدی بر ترجمه جلد سوم تاریخ فلسفه فردریک کاپلستون

ابراهیم دادجو

فردریک چارلز کاپلستون
دادجو، ابراهیم
انتشارات علمی فرهنگی
تهران، ۱۳۸۸

تاریخ فلسفه فردریک کاپلستون مجموعه آثاری است که در یازده جلد تاریخ فلسفه عمدتاً غرب را در اختیار دانشجویان و دانش‌پژوهان قرار داده است. ترجمه این مجموعه، به جز جلد‌های دوم و سوم و جلد‌های دهم و یازدهم، بارها از سوی انتشارات علمی و فرهنگی منتشر شده است. ترجمه تک تک مجلدات منتشر شده به عهده یکی از اساتید فلسفه بوده است و فی‌المجموع ترجمه خوبی بدست داده‌اند (اگرچه ناشر ترجمه جلد چهارم را بدون اینکه ویرایشی فنی انجام گیرد، و حتی علی‌رغم فقدان ترجمه بعضی از پاراگراف‌ها، به چاپ دوم رسانده است). جلد‌های دهم و یازدهم هنوز ترجمه نشده‌اند، و جالب است که ناشر بر این تصور بود که این مجموعه از نه جلد تشکیل شده است. جلد‌های دوم و سوم تا این اواخر ترجمه و نشر نشده بودند و دلیل آن سختی و توانفرسایی ترجمه این دو جلد بود. ناشر از ده پانزده سال پیش این دو جلد را به اشخاص صاحب نامی سفارش داده بود، اما تا این اواخر حتی به ترجمه بخش کوچکی از این دو جلد نیز دست نیافته بود. به نظر نمی‌رسید که ترجمه این دو جلد کار زیاد سختی باشد. اما هر اهل فنی که با متن آن آشنا می‌شد و درصد ترجمه آن برمی‌آمد، خود را در برابر متنی می‌دید که بسیار سخت و وحشتناک بود و به نظر می‌رسید که ترجمه آن (در صورتی که ممکن باشد) نیازمند کاری گروهی است. مترجم یا مترجمان، علاوه بر اشراف بر ترجمه از انگلیسی به فارسی، باید به (۱) زبان لاتین قرون وسطی، (۲) دین یهودیت و مسیحیت، (۳) اصطلاحات فلسفی قرون وسطی، (۴) فلسفه و فیلسوفان قرون وسطی، و (۵) صبر و شکیبایی و دقت و فراست زیاد، مسلح می‌بودند. هرگونه سهل‌انگاری در احراز این شرایط ترجمه این دو جلد را دچار ناکامی می‌ساخت یا دست کم منجر به ترجمه‌ای می‌شد که به جای اینکه به حال خوانندگان و دانش‌پژوهان سودمند واقع شود، تعالیم پر غلط و کج و معوجی را به آنان انتقال می‌داد. در عمل، امکان این

نبود که بتوان به چنین مترجمانی دست یافت. مترجم این دو جلد، ابراهیم دادجو، چاره‌ای جز این ندید که کار ترجمه شاق و وحشتناک این دو جلد را به تنهایی، با تکیه بر سوابق علمی و پژوهشی خود، به عهده گیرد و ترجمه این دو جلد را (به همراه پژوهش‌های پربار و ضروری‌ای که بدون آنها نمی‌شد به ترجمه این دو جلد دست یافت) در طی هفت سال، از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۷ به پایان رساند.

همان‌طور که در مقالات منتشر شده انتقادی خود در (۱) کتاب ماه فلسفه (وابسته به «خانه کتاب»، سال اول، شماره ۱۰ و ۱۱، تیر و مرداد ۱۳۸۷، صفحات ۷۵ - ۶۸)، (۲) روزنامه کارگزاران، ۲۳ مرداد ۱۳۸۷، صفحه ۱۲، و (۳) روزنامه جام جم، ۱۶ اردیبهشت ۱۳۸۸، صفحه ۱۱، از حال و گذشته ترجمه این دو جلد گفتم، مترجم در ترجمه این دو جلد دچار مرارت‌های زیادی شده است. ترجمه این دو جلد حاصل چهار بار مرور ترجمه و پژوهش‌های بسیار دقیق و پربار آن با متن انگلیسی آن در طول هفت سال است (ترجمه و پژوهش این دو جلد تحت عنوان «تاریخ فلسفه کاپلستون، ترجمه و پژوهش و ویرایش: ابراهیم دادجو» در دایره‌صدر مجوز اداره کتاب وزارت فرهنگ و ارشاد به ثبت رسیده است). مترجم ترجمه این دو جلد را در هفت سال و در بهار ۱۳۸۷ به پایان رساند، اما ناشر تاجرپیشه ترجمه جلد دوم را قبل از اینکه کار ترجمه را به پایان برسانم از روی همان کار مرحله اول (از چهار مرحله) منتشر ساخت و ارشاد به ثبت رسیده است). مترجم کاپلستون، تاریخ فلسفه، جلد دوم، مترجم: ابراهیم دادجو) بود که دارای بیش از پنج‌هزار اغلاط فنی و ادبی است. علی‌رغم اعتراضات فراوان نگارنده، ناشر ترجمه جلد سوم همین تاریخ فلسفه را نیز، از روی همان مرحله اول (از چهار مرحله)، تحت عنوان «مترجم: ابراهیم دادجو»، در بهار ۱۳۸۸ منتشر ساخت.

همچنان که به نقد علمی ترجمه جلد دوم پرداختم (و در کتاب ماه فلسفه منتشر شد)، در اینجا نیز صرفاً به نقد علمی ترجمه جلد سوم می‌پردازم و اهالی فرهنگ و پژوهش را به ابتذال حاکم بر برخی از ناشران هشدار می‌دهم. ترجمه‌ای که در بازار نشر پخش شده است تحت عنوان «فردریک چارلز کاپلستون، تاریخ فلسفه، جلد سوم، مترجم: ابراهیم دادجو» به بازار آمده است. این ترجمه مشتمل بر ویرایشی است که از ویراستار آن نامی برده نشده است و دارای اغلاط فنی و ترجمه‌ای بسیاری است. در وسع این مقاله سعی دارم به اختصار «از باب اندکی از هزاران» اغلاط آن را در چهار بخش تلفظ نام‌های اشخاص، ترجمه عبارات و اصطلاحات انگلیسی، ترجمه عبارات و اصطلاحات لاتینی، ترجمه کتاب‌های لاتینی، به استحضار برسانم:

(یک) تلفظ نام‌های اشخاص

در تلفظ اسم‌هایی که بی‌شمارند به هیچ وجه از قاعده واحدی تبعیت نشده است و بنابراین تلفظ کل اسمی نه براساس زبان انگلیسی یا فرانسوی یا لاتینی و نه مثلاً براساس محل تولد اشخاص است، و حال آنکه حتماً و حتماً باید از قاعده واحدی تبعیت می‌شد. به‌طور مثال، در کل ترجمه، توماس آکوئینی (Thomas Aquinas) که ایتالیایی است به تلفظ ایتالیایی آمده است، ولی ژیل رمی (Giles of Rome) که باز هم ایتالیایی است به تلفظ زبان فرانسه آمده است. همین‌طور، به‌طور مثال، در ترجمه جلد دوم، فصل ۳۰، «آلبرتوس کبیر» تلفظ شده است و حال آنکه در ترجمه جلد سوم، صفحه ۱۷، «آلبرت کبیر» تلفظ شده است. در ترجمه جلد دوم، فصل ۴۴، «هانری گنتی» تلفظ شده است و حال آنکه در ترجمه جلد سوم، صفحه ۲، «هنری گنتی» تلفظ شده است. در ترجمه جلد سوم، به‌طور مثال در صفحه ۴۹۶، «جان اسکوتوس اریوگنا» تلفظ شده است و حال آنکه در ترجمه جلد دوم غالباً «یوهانس اسکوتوس اریوگنا» تلفظ شده است.

(دو) ترجمه عبارات و اصطلاحات انگلیسی

به‌طور مثال:

۱. در دو سطر آخر «پیشگفتار» آمده است «هیچکس صلاحیت این را ندارد که اندیشه آخرین فیلسوف بزرگ انگلیسی قرون وسطی را به بهترین نحو تفسیر کند» و حال آنکه با توجه به عبارات قبلی و اشاره‌ای که به پدر بونر شده است و باتوجه به اینکه در متن انگلیسی better آمده است ترجمه صحیح به قرار زیر است: «هیچکس صلاحیت این را ندارد که اندیشه آخرین فیلسوف بزرگ و انگلیسی قرون وسطی را بهتر [از پدر بونر] تفسیر کند».

۲. در صفحه ۳۹ عبارت «از خدا به مثابه پیچیده و کامل سخن می‌گوید، درحالی‌که جهان مشروح و ناکامل نامتناهی است» باید بشود «از خدا به مثابه نامتناهی بنحو منقبض و مطلق سخن می‌گوید، درحالی‌که جهان نامتناهی بنحو منبسط و نامطلق است».

۳. در صفحه ۴ و ۴۰۵ عبارت Faculty of Arts به «دانشکده هنرها» ترجمه شده است، ولی همان‌طور که

در صفحه ۱۴۲ ترجمه جلد دوم آمده است (ولو اینکه در آنجا هم Arts به غلط به «دروس» ترجمه شده است) مقصود «دانشکده فنون هفتگانه»، یعنی فنون دستور زبان، فن بلاغت، جدل، حساب، هندسه، نجوم و موسیقی، است و نه هنرها. (با وجود این، می‌بینیم که در صفحه ۴۹۷ به «دانشکده فنون» نیز ترجمه شده است.)

۴. در صفحه ۱۴۴ Conciliar Movement به «حرکت اصلاح‌گرایانه» ترجمه شده است، و حال آنکه باتوجه به اینکه Council به معنای «شورا» است و مقصود جنبش‌های شوراگرایانه است آن را باید به «جنبش شورایی» ترجمه کرد.

۵. Theology در کل ترجمه گاهی به «کلام» و گاهی به «الهیات» ترجمه شده است و حال آنکه، همان‌طور که در صفحه ۹۷ ترجمه جلد دوم آمده است، کاپلستون Theology را به معنای «الهیات» به کار برده است.

۶. Theologian گاهی به «متکلم» و گاهی به «الاهیدان» ترجمه شده است و حال آنکه مقصود «الاهیدان» است.

۷. univocal در صفحه ۱۴ ترجمه جلد دوم به «تواطؤ» و در صفحات ۹۳ به بعد و ۴۰۵ ترجمه جلد سوم بارها به «واحد» و در صفحه ۴۰۷ همین جلد به «تک معنا» و در صفحه ۴۲۸ همین جلد به «مشترک معنوی» ترجمه شده است، و حال آنکه در همه موارد باید به «مشترک معنوی» ترجمه می‌شد.

۸. equivocal در صفحات ۴۲، ۹۷ و ۲۰۳ بارها به «دوپهلو» و در صفحات ۴۰۶ به بعد به «چند معنا» ترجمه شده است و حال آنکه باید به «مشترک لفظی» ترجمه می‌شد.

۹. univocity در صفحه ۹۶ به «وحدت» ترجمه شده است و حال آنکه باید به «اشتراک معنوی» ترجمه می‌شد.

۱۰. likeness (similitudo) در صفحات ۳۵، ۳۶ و ۳۹ به «تشابه» ترجمه شده است و حال آنکه باید -analogy را به «تشابه» و likeness را به «شباهت» ترجمه کرد.

۱۱. Analogy در صفحه ۲ به «تمثیل»، در صفحه ۹۷ به «حمل تمثیلی»، در صفحه ۴۴۲ به «مشترک لفظی» و در صفحه ۹۶ به «تشابه» ترجمه شده است، و حال آنکه باید همواره به «تشابه» ترجمه می‌شد.

۱۲. integral aristotles به طور مثال در صفحه ۴ به بعد به «ارسطوئیان اصلی» ترجمه شده است و حال آنکه در صفحات ۵۵۳ و ۵۵۴ ترجمه جلد دوم به درستی به «ارسطوئیان افراطی» ترجمه شده است.

۱۳. monopsychim در صفحه ۵ به «واحدگرایی» و در صفحه ۴۹۸ به «تک روان باورانه» ترجمه شده است و حال آنکه مقصود «تک روح‌گرایی» است.

۱۴. Dominican Chapters در صفحات ۱۰ و ۳۱ به «شوراهای عمومی دومینیکی» ترجمه شده است و حال آنکه مقصود «مجمع‌های عمومی دومینیکی» است.

۱۵. Chapter در صفحات ۲۹ و ۳۱ به غلط به «شورا» ترجمه شده است و حال آنکه در صفحات ۴۱ و ۴۳ Council نیز به «شورا» ترجمه شده است که ترجمه درستی است. در اینجا تفاوت دقیقی است. Council به شورای برون فرقه‌ای و به جلسات شورایی‌ای که مابین فرقه‌ها و مذاهب مسیحی برگزار می‌گردد، مثل شورای ترنت (Council of Trent)، اطلاق می‌شود و حال آنکه Chapter به مجمع درون فرقه‌ای و به جلساتی که در درون یک فرقه مسیحی برگزار می‌گردد، مثل مجمع‌های دومینیکی (Dominican Chapters)، اطلاق می‌گردد.

۱۶. Doctor در صفحات ۱۱ و ۱۴۹ به «دکتر»، در صفحه ۴۲۳ به «معلم»، و در صفحات ۴۲، ۲۴۹ و ۴۰۹ به «مجتهد» ترجمه شده است، و حال آنکه در همه موارد باید به «دکتر» ترجمه می‌شد و مقصود از دکتر عصر قرون وسطی به خوبی توضیح داده می‌شد.

۱۷. Hermit در صفحه ۱۱ به «پیرو»، در صفحه ۱۶ به «راهب»، و در صفحات ۱۴۸ و ۱۴۹ و ۴۱۴ به «زاهد» ترجمه شده است، و حال آنکه باید به «راهب» ترجمه می‌شد و توضیح داده می‌شد که مقصود از راهب اوگوستینوسی چیست.

۱۸. apologist در صفحه ۱۶ به «ردّیه نویس»، و در صفحه ۷ ترجمه جلد دوم به «مدافع» ترجمه شده است و حال آنکه ترجمه صحیح آن «دفاعیه‌نویس» است.

۱۹. The Order of Friars Minor در صفحه ۳۴ به «فرقه مسکینان صغیر» ترجمه شده است و حال آنکه باید آن را به «فرقه راهبان صغیر» ترجمه کرد؛ زیرا فرقه مسکینان (Mendicant) شامل چهار فرقه اوگوستینوسی و کرمیلیان و دومینیکیان و فرانسیسیان است و «فرقه راهبان صغیر» یکی از سه فرقه فرانسیسی است.

۲۰. secular priest در صفحات ۴۷ و ۱۴۸ به «کشیش آزاد» ترجمه شده است و حال آنکه در مقابل regular

priest قرار دارد و مقصود از آن «کشیش غیرراهب» در مقابل «کشیش راهب» است. «کشیش غیرراهب» کشیشی است که عضو فرقه‌ای است که به واتیکان وابسته نیست، ولی «کشیش راهب» کشیشی است که عضو فرقه‌ای است که به واتیکان وابسته است.

۲۱. patristic age در صفحه ۲۱۱ به «عصر قدیسان» ترجمه شده است و حال آنکه ترجمه درست آن «عصر آباء کلیسا» است.

۲۲. patristic period در صفحه ۴۹۶ به «دوره قدیسان» ترجمه شده است و حال آنکه ترجمه درست آن «دوره آباء کلیسا» است. (با وجود این، در صفحه ۲۴۱ کلمه patristic به «آباء کلیسا» ترجمه شده است.)

۲۳. The Wars of the Roses در صفحه ۳۹۶ به «جنگ‌های صلیبی» ترجمه شده است و حال آنکه مقصود نه جنگ‌های صلیبی بین مسلمانان و مسیحیان بلکه «جنگ‌های رُزها» در درون انگلیس بین سال‌های ۱۴۸۵ - ۱۴۵۳ و بین خود مسیحیان است. باید مقصود از آن توضیح داده می‌شد.

۲۴. The Wars of the Religion به «جنگ‌های دینی» ترجمه شده است و حال آنکه این جنگ‌ها بین ادیان یهودی و مسیحی و اسلامی واقع نشده است بلکه بین کاتولیک‌ها و پروتستان‌ها در طی سال‌های ۱۵۹۸ - ۱۵۶۲ واقع شده است و بنا بر این باید دقت می‌شد و به «جنگ‌های مذهبی» (یعنی جنگ بین دو مذهب کاتولیک و پروتستان) ترجمه می‌شد و توضیح داده می‌شد که مقصود از آن چیست.

۲۵. positive law در صفحه ۴۵۶ به «قانون وضعی»، در صفحه ۴۷۷ به «قانون ایجابی»، در صفحه ۴۸۱ به «قانون مطلق» ترجمه شده است، و حال آنکه در اصطلاح حقوقی معنای آن «قانون موضوعه» است.

۲۶. Law در صفحه ۴۹۵ به «شریعت» ترجمه شده است و حال آنکه مقصود «تورات» موسی (ع) است.

۲۷. bride - mysticism، در صفحه ۲۳۲، به جای ترجمه به «عرفان نکاحی» باید به «وصلت عرفانی» ترجمه می‌شد.

۲۸. The Brethren of the Common Life، در صفحه ۲۴۷ به «فرقه برادران زندگی مشترک» و در صفحه ۲۱۳ و ۲۷۶ به «فرقه برادران زندگی عادی» ترجمه شده است. علاوه بر اصلاح آن، باید توضیح داده می‌شد که مقصود از آن چیست.

(سه) ترجمه عبارات و اصطلاحات لاتینی

به طور مثال:

۱. در صفحات ۲۸۵، ۳۶۲ و ۴۳۷، کل عبارت لاتینی ترجمه نشده است.
۲. در صفحه ۱۳۷ عبارت لاتینی فقط تلفظ شده است و ترجمه آن نیامده است.
۳. Suppositio در صفحه ۱۳ به «نظریه فرض»، در صفحات ۱۴۶، ۱۴۹ و ۱۷۷ به «اطلاق»، و در صفحه ۶۳ به «وضع» ترجمه شده است، و حال آنکه در فلسفه اوکام مقصود از آن «وضع» است و باید در همه موارد به «وضع» ترجمه می‌شد.
۴. significatio terminorum در صفحه ۱۳ به «واژه‌های معنادار» ترجمه شده است و حال آنکه معنای آن «دلالت واژه» است.
۵. praeambula fidei در صفحه ۱۴ به «مقدمه ایمان» ترجمه شده است ولی معنای آن «تقدم ایمان» است.

۶. species در صفحه ۳۳ به «صورت‌های حسی» ترجمه شده است، و حال آنکه species intelligibilis در صفحه ۳۷ بارها به «انواع معقول» و در صفحه ۷۰ بارها به «نوع معقول» ترجمه شده است. در همه موارد باید species intelligibilis به «صورت معقول» ترجمه می‌شد.

۷. natura naturata و natura naturans در صفحه ۳۱۰ به ترتیب به «طبیعت خلاق» و «طبیعت مخلوق» ترجمه شده است، و حال آنکه این دو اصطلاح در فلسفه اسپینوزا هم مشهور است و معنای درست آن دو به ترتیب «طبیعت طبیعت‌آفرین» و «طبیعت طبیعت‌پذیر» است.

۸. praedicamentum در صفحه ۱۸۶ به «رویدادی پیش‌بینی‌ناپذیر» ترجمه شده است و حال آنکه به معنای «مقوله» ارسطویی است.

۹. formaliter در صفحه ۳۴ به جای ترجمه به «صورت» باید به «بنحو صوری» ترجمه می‌شد.

۱۰. forma specularis در صفحه ۳۷ و ۳۸ به جای ترجمه به «شکل شفاف» باید به «صورت خاص» ترجمه

می‌شد.

۱۱. entia rationis در صفحه ۳۸ به جای ترجمه به «دلیل وجود» باید به «موجود ذهنی» ترجمه می‌شد.
۱۲. superimposition در صفحه ۴۷ به جای ترجمه به «روی هم‌اندازی» باید به «انطباق» ترجمه می‌شد.
۱۳. pluralitas non est ponenda sine necessitate در صفحه ۴۹، اصلی است که طلیعه همان اصل «تیغ او کام» است و به جای ترجمه به «کثرت بدون ضرورت، پشتوانه ندارد» باید به «تکثر [موجودات متکثر] بدون ضرورت، مجاز نیست» ترجمه می‌شد.
۱۴. syncategorematic در صفحه ۶۴ به «غیر مقوله‌ای» و در صفحه ۶۷ به «غیر حدی» ترجمه شده است، و حال آنکه ترجمه درست آن «مربک مقولی» است.
۱۵. terminus در صفحات ۷-۶۵ بارها به «حد» ترجمه شده است و حال آنکه باید به «واژه» ترجمه می‌شد.
۱۶. intentio animae در صفحه ۶۵ به جای ترجمه به «قصد معقول» باید به «مدلول نفس» ترجمه می‌شد.
۱۷. universale ante rem و universale in re در صفحه ۶۹ به ترتیب به «کلیات در کثرت» و «کلیات قبل از کثرت» ترجمه شده‌اند و حال آنکه باید به ترتیب به «کلی در شیء» و «کلی قبل از شیء» ترجمه می‌شدند.
۱۸. evidentia naturalis و evidentia potissima در صفحه ۱۵۲ به ترتیب به «دلیل اصیل» و «دلیل طبیعی» ترجمه شده‌اند، و حال آنکه باید به ترتیب به «بدهت اصلی» و «بدهت طبیعی» ترجمه می‌شدند.
۱۹. de annitate sive de esse rei در صفحه ۲۱۸، به جای ترجمه به «سؤال از وجود یک شیء» باید به «در باب ذات یا در باب وجود شیء» ترجمه می‌شد.
۲۰. omnia explicans و omnia complicans در صفحه ۲۸۴، به ترتیب به جای ترجمه به «شامل کل» و «شارح کل» باید به «ترکیبی از همه چیز» و «انبساط همه چیز» ترجمه می‌شدند.
۲۱. cursus در صفحه ۴۱۳، بارها به «درس» ترجمه شده است، ولی باید به «دوره» ترجمه می‌شد.
۲۲. cursus artium در صفحه ۴۱۴، به جای «درس هنر» باید به «دوره فنون» ترجمه می‌شد.
۲۳. ratio specifica در صفحه ۴۳۲، به جای «خواص معقول» باید به «علت خاص» ترجمه می‌شد.
۲۴. differentia individualis در صفحه ۴۳۲، به جای «افراد متمایز» باید به «فصل فردی» ترجمه می‌شد.
۲۵. عبارت یونانی οτι η ουσις ου βουλευεται. در صفحه ۲۶۲، به جای «چرا درباره طبیعت توافق

نمی‌شود؟» باید به «طبیعت آگاهانه تصمیم نمی‌گیرد» ترجمه می‌شد.
۲۶. زیرنویس همه صفحات، که ترجمه آنها برای شناخت منابع و ارجاعات پژوهشی ضروری است، ترجمه نشده‌اند.
و این به معنای عدم ترجمه حدود یک چهارم کتاب است.

(چهار) ترجمه کتاب‌های لاتینی

به طور مثال:

۱. Quodlibeta در مواردی همچون صفحه ۳۹۵ ترجمه جلد دوم به درستی به «مسائل مورد بحث عام» ترجمه شده است، و حال آنکه در صفحات ۳۳، ۳۵، ۵۴، ۱۰۰ ترجمه جلد سوم به «مسائل مناقشه‌انگیز» و در صفحه ۴۰۹ همین جلد به «مباحثه عمومی» ترجمه شده است.
 ۲. Sentences در ترجمه جلد دوم، در موارد بسیاری مثل صفحه ۳۷۵، به «جُمَل» و در ترجمه جلد سوم، در موارد بسیاری مثل صفحات ۲۹، ۵۳ و ۴۱۳، به «جمالات» ترجمه شده است.
 ۳. Disputations metaphysicae گاهی در مثل صفحه ۴۲۶ به «مابعدالطبیعه» و گاهی در مثل باز صفحه ۴۲۶ به «مباحث مابعدطبیعی» ترجمه شده است.
 ۴. consulatio de causa materimoniali در صفحه ۵۵، به جای ترجمه به «توصیه‌ای درباره یک ازدواج» باید به «تحقیق درباب علت ازدواج» ترجمه می‌شد.
 ۵. Ad Vitellionem paralipomena در صفحه ۱۸۳، به جای ترجمه به «درباره محذوفات ویتلو» باید به «در تکمیل ویتلو» ترجمه می‌شد.
 ۶. Abbreviationes super VIII libros physicorum در صفحه ۱۸۶، به جای ترجمه به «خلاصه‌ای درباره کتاب هشتم فیزیک ارسطو» باید به «خلاصه هشت کتاب طبیعیات [ارسطو]» ترجمه می‌شد.
 ۷. du ciel et du monde در صفحه ۱۸۸، به جای ترجمه به «درباره آسمان و زمین» باید به «درباره آسمان و درباره جهان» ترجمه می‌شد.
 ۸. Soliloquies در صفحه ۲۲۰، که کتاب مشهور اوگوستینوس است، به جای ترجمه به «تک‌گویی‌ها» باید به «گفتگوی با خود» ترجمه می‌شد.
 ۹. Elementatio... در صفحه ۲۳۴، به جای ترجمه به «اصول...» باید به «عناصر...» ترجمه می‌شد.
 ۱۰. Examen vanitatis doctrinae gentium et veritatis Christianae disciplinae در صفحه ۲۵۵، به جای ترجمه به «بررسی کذب آموزه اصالت و حقیقت انضباط مسیحی» باید به «بررسی خطا بودن عقاید مشرکان و صادق بودن عقاید مسیحیت» ترجمه می‌شد.
 ۱۱. physiologia Stoicorum در صفحات ۲ - ۲۷۱، به جای ترجمه به «فلسفه طبیعی رواقی» باید به «فیزیولوژی رواقی» ترجمه می‌شد.
 ۱۲. Logicae libri V de praedicabilibus در صفحه ۳۴۷، به جای ترجمه به «رساله پنجم منطق درباره پیش‌بینی‌پذیری» باید به «پنج کتاب منطق درباره محمولات» ترجمه می‌شد.
 ۱۳. De lege positiva canonica در صفحه ۴۷۷، به جای «درباره قانون ایجابی شرع» باید به «درباره قانون موضوعه شرع» ترجمه می‌شد.
 ۱۴. همین‌طور، به طور مثال در صفحه ۴۰۳، ترجمه عناوین کتاب‌های زیر باید به ترتیبی که می‌آیند اصلاح گردد: «مسائل کتاب دوازدهم مابعدالطبیعه ارسطو» باید بشود «تفسیر بر مسائل دوازده کتاب مابعدالطبیعه ارسطو»؛ «خلاصه کتاب دوازدهم مابعدالطبیعه» باید بشود «خلاصه دوازده کتاب مابعدالطبیعه»؛ «خلاصه کتاب دهم اخلاق» باید بشود «خلاصه ده کتاب اخلاق»؛ «خلاصه کتاب هشتم سیاست» باید بشود «خلاصه هشت کتاب سیاست».
 ۱۵. کتاب یونانی νόμων συγγραφή (نومون سوگرافه)، در صفحه ۲۴۹، به جای «کتاب قوانین» باید به «قوانین نوشتن» ترجمه می‌شد.
- اغلاط مذکور را از باب نمونه آورده‌ام و ترجمه این جلد نیز همانند ترجمه جلد دوم دارای اغلاط فنی و ادبی بی‌شمار و بسیاری است. نمی‌دانم چگونه ناشر مذکور جرئت چاپ چنین اثری را به خود داده است. معتقدم که مدیران این انتشارات بر این خیال باطل‌اند که ذوالفنون‌اند و فقط خود آنان دارای تعهداند، و حاصل آن انتشار کتابی است که موجب می‌گردد دانش ما از فلسفه و علم قرون وسطی و عهد رنسانس مملو از اغلاط و خطاها باشد و بنابراین مجامع علمی و فلسفی نسبت به علم و فلسفه قرون وسطی دچار سوءتفاهمات زیادی باشند. مسؤولیت این گونه خیانت‌های فرهنگی به عهده کیست؟